

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ
Факультет іноземної філології

Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи

Матеріали

III Міжнародної науково-практичної
конференції для науковців, викладачів,
учителів, здобувачів вищої освіти

24 квітня 2024 року

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ СТУДІЇ	194
<i>Дейкун Олексій</i>	
Translation Patterns in Online Headlines: Equivalent Constructions	194
<i>Єрмакова Олена, Фокін Сергій</i>	
Способи відтворення герундія в іспансько-українському перекладі	195
<i>Калініченко Тетяна</i>	
Методи і прийоми експлікації як один із способів вирішення перекладацьких проблем	198
<i>Лактіна Юлія</i>	
Trends in the Formation of New Terms and Their Interpretation in the Ukrainian Language	200
<i>Лисичкіна Ольга</i>	
НАТО в термінах англо-українського перекладу	202
<i>Самойленко Наталя</i>	
Роль міжкультурної комунікації у передачі назв світових брендів китайською мовою	204
<i>Сторчак Анастасія, Авчіннікова Галина</i>	
Специфіка перекладу англійських термінів українською мовою	206
<i>Шухова Оксана</i>	
Особливості порядку слів при перекладі деяких типів українських простих двоскладних речень	208
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	211

Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. Retrieved from [http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20\(1\).pdf](http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20(1).pdf)

ОСОБЛИВОСТІ ПОРЯДКУ СЛІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ДЕЯКИХ ТИПІВ УКРАЇНСЬКИХ ПРОСТИХ ДВОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ

Оксана ШУХОВА

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
Україна

Порядок розташування слів у реченні є важливою проблемою, що здавна цікавить мовознавців. Багато його аспектів і дотепер залишаються невивченими. Переважна більшість лінгвістів займається вивченням проблеми безпосередньо тієї мови, явище якої досліджується. Але дуже часто ефективним способом дослідження мови, що дає змогу виявити її властивості, є порівняння з іншими мовами. Тож наше дослідження є спробою встановлення основних семантичних функцій українського порядку слів за допомогою порівняння двох різнотипних мов: синтетичної української, якій притаманний вільний порядок слів завдяки наявності відмінкових закінчень, та аналітичної англійської із суворо фіксованим словопорядком. Матеріал дослідження – твір І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» (1965) та його англійський переклад, виконаний М. Дейвісом (1968), а також твір В. Мороза «Репортаж із заповідника імені Берії» (1967) з англійським перекладом Д. Коласкі (1974). Предметом дослідження є окремі типи простих двоскладних розповідних речень, наявні у текстах. В ході дослідження були проаналізовані речення із головними членами, вираженими інфінітивом, речення з присудком, вираженим дієсловом *є*, а також речення з іменником у родовому відмінку на місці підмета.

Серед речень з інфінітивом-підметом у творі В. Мороза було знайдено 6 синтаксичних одиниць із прямим порядком слів (*Протиставляти еволюцію традиції – неприпустимо. – It is inadmissible to counterpose evolution to tradition*) та 5 – із непрямым словопорядком в обох творах (*Цілком природно було б так само дивитися на це і сьогодні. – It would be perfectly natural to take the same view of this today as well*). Вживання інфінітива в ролі підмета у реченнях з прямим та непрямым порядком слів передається в англійській мові конструкцією з підметом *it*, що служить для виділення реми. Речення з інфінітивом в ролі присудка демонструють прямий словопорядок в обох мовах (*Найвищий обов'язок людини – належати людству. – The highest duty of man is to belong to humanity*). Таких синтаксичних одиниць у творах знайдено 3.

В деяких українських граматиках (Дудик, 1972, сс. 232-262; Караман, 2011, с. 406; Кулик, 1961, с. 96) вказано на вплив порядку слів на розрізнення типів речень, зокрема існує думка про належність речень з інфінітивом у препозиції до двоскладних (*Так, взяти урок з історії набагато важче ніж з хімії.*) на відміну від речень, в яких інфінітив стоїть після прислівника (*По-перше, так легко знищити всяку пам'ять про минуле*) і є головним членом безособових речень.

Ще одну групу, взяту до уваги, складають речення з присудком, у складі якого наявна дієслівна зв'язка *є*, або з присудком, повністю вираженим цим дієсловом з лексичним значенням наявності. З твору І. Дзюби таких речень було виділено 97 з твору В. Мороза – 47.

В ході аналізу було встановлено, що речення, в яких *є* виконує роль дієслова-зв'язки в складеному іменному присудку, можуть мати різний порядок слів, причому здебільшого трапляються випадки, коли зв'язка *є* лексично невираженою (*Це біль багатьох українців – This is the grief of many Ukrainians. Воістину «суверенні» уряди в республіках: без рідної мови в установах, без міжнародних контактів та ще й без права втручання в економіку на власній території! – These are verily 'sovereign' governments in the Republics without their native language in the administration, without international contacts, and without even the right to intervene in the economy on their own territory!*). Щодо речень з простим дієслівним присудком, вираженим дієсловом *є*, що позначає наявність, то здебільшого трапляються приклади непрямого розташування слів, коли присудок передує підметові (*Є різного роду негативні ставлення до цього питання. – There are various kinds of negative attitudes to this question.*). Такий порядок слів зазвичай сприймається як нейтральний. Натомість подібні речення з прямим словопорядком складають враження стилістично маркованих (*Прокуратура в Мордовії є*) і у кількісному відношенні поступаються місцем стилістично нейтральним.

Значний інтерес викликає група речень з іменником у родовому відмінку на місці підмета. У творі І. Дзюби їх було знайдено 16, у творі В. Мороза – 2. В ході роботи виділено 3 групи речень цього типу: 1) речення з квантитативними елементами *багато*, *мало*, *чимало* або числівниками, що поєднані з іменником у родовому відмінку і разом *є* підметом (*Чимало яскравих творів минулих періодів, особливо двадцятих років, гинуть у «фондах». – Many brilliant works from earlier periods, especially the 1920s, are languishing in store. У вузах УРСР на початок 1960-61 навч. року було 417748 студентів. – In the establishments of higher education of the Ukrainian SSR at the beginning of the academic year 1960-1 there were 417,748 students.*). Серед українських вчених їх вивченням займалися І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк (Слинько, Гуйванюк, 1994, с. 260-284), Л.С. Рабанюк (Рабанюк, 1998, с. 224-233). Багато суперечок серед вчених викликають двокомпонентні речення (*Подібних прикладів – тисячі. – Such examples run into thousands.*), адже й досі немає одностайної думки щодо їх належності до односкладних або двоскладних. В половині випадків речення цієї групи передані в англійській мові за допомогою структур *there is/ there are* (*Але покищо, на жаль, розмов у цих справах більше, ніж діла. – However, to this day there have unfortunately been more words than action in this matter.*); 2) речення з іменником у родовому відмінку без квантитативних елементів (*Мабуть, фактів вистачить. – These facts will probably be enough.*); 3) речення з елементом заперечення, що *є* антонімічними за значенням реченням з присудком, вираженим дієсловом *є* на позначення наявності. Здебільшого присудок в них передує іменникові в родовому відмінку; при їх перекладі мають місце структури *there is/ there are* (*На всю республіку у нас навіть немає заводу на виготовлення*

граммлатівок. – *In our entire Republic there is not a single record factory.*). Речення як першої, так і другої групи перекладені за допомогою двоскладних речень з прямим порядком слів, незважаючи на позицію іменника у родовому відмінку стосовно присудка (*Про якісь «правила» й «кодекси» щодо вживання національних мов – і згадки не лишилося. – Any such things as ‘rules’ or a ‘code’ regarding the use of national languages have passed into total oblivion. Відповідно відносно поменшало українців та інших «націоналів». – The relative numbers of Ukrainians and other ‘nationals’ have correspondingly decreased*).

Отже, загальною тенденцією при перекладі речень є збереження прямого порядку слів. Тому при перекладі речень з непрямым словопорядком використовуються засоби для виділення реми. Часто переклад речень проаналізованих типів здійснюється за допомогою конструкції *there is / there are*.

Список використаних джерел

- Дудик, П. С. (1972). Односкладні речення. *Сучасна українська літературна мова в 5-ти кн, Кн. 3. Синтаксис*, 232–262. Київ: Наукова думка.
- Караман, С.О., Караман, О.В., & Плющ, М.Я. (2011). *Сучасна українська літературна мова*. Київ: Літера.
- Кулик, Б.М. (1961). *Курс сучасної української літературної мови*. Ч. II: *Синтаксис*. Київ: Радянська школа.
- Слинько, І.І., Гуйванюк, Н.В., & Кобилянська, М.Ф. (1994). *Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання*. Київ: Вища школа.
- Рабанюк, Л.С. (1998). До проблеми генітивно-квантитативних речень. *Українська мова на Буковині: минуле і сучасне*. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 200-річчю нової української літератури і літературної мови (Чернівці, 24-26 вересня 1998 р.). Чернівці.